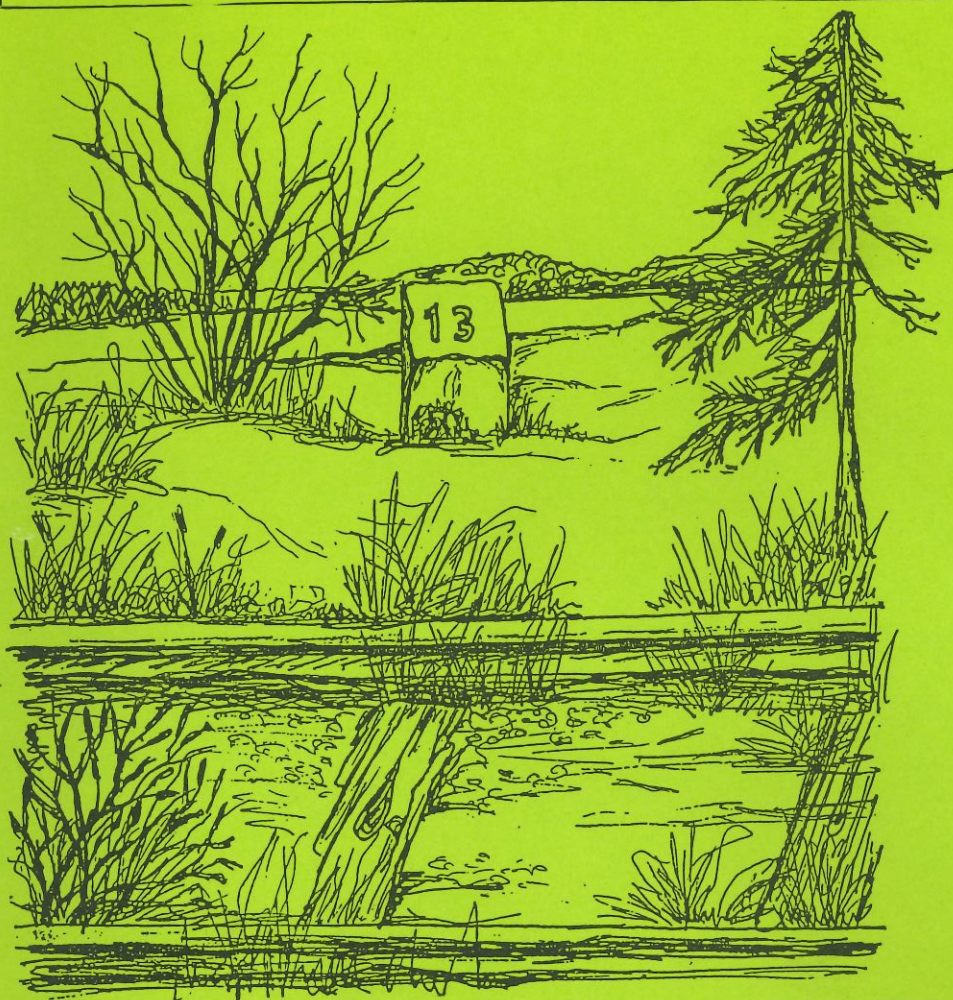
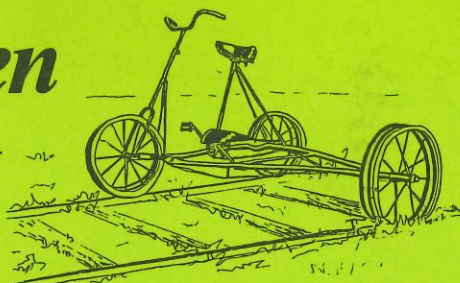

Skinnecyklen

Nr. 1, 2. årgang, februar 1994

VSVJ Videbæk-Skjern
Veteran Jernbane

Årsskrift 1993

VSVJ Videbæk-Skjern Veteran Jernbane

VSVJ har til formål at:

-restaurere og bevare jernbanestrækningen Skjern - Videbæk.

-give offentligheden mulighed for skinnecykling på nævnte strækning.

-drive veteranogdrift mellem Videbæk og Skjern.

-bidrage til belysning af jernbanens historie i og betydning for Vestjylland.

-arbejde for turismens fremme i de områder banen berører.

KONTINGENT

Medlemsskabet bedes fornyet inden den 1. marts 1994.

Kr. 150,- for medlemmer over 18 år.

Kr. 75,- for medlemmer på 18 år og derunder.

Benyt vedlagte girokort!

Kommende aktiviteter i VSVJ.

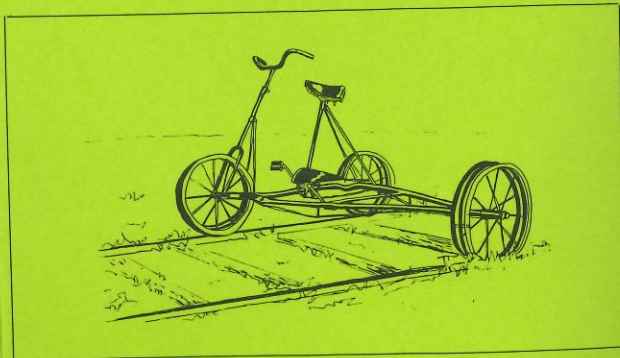
Maskinafdelingen arbejder hver tirsdag aften i Herborg Gl. Smedie, Møllevej 1, med klargøring af nye skinnesykler, produktion af advarselstavler m.v. Mødetid er kl. 19.00.

Baneafdelingen arbejder hveranden lørdag med afgang kl. 13.00 fra pakhuset, Herborg station. Datoerne er indtil videre: 22.1.- 5.2.- 19.2.- 5.3.- 19.3.- 2.4.- 16.4. (udflugtsdag) - 30.4.- 14.5.- 28.5.- 11.6.

Generalforsamlingen holdes d. 24.3. kl. 19.00 i Herborg Skole. Vi vil forsøge at finde en foredragsholder el.lign.

Udflugtsdag for hele familien holdes d. 16.4. med afgang kl. 14.00 fra Herborg station. Tag madkurven med. Øl og vand vil kunne købes ved rastepladsen syd for Sædding station. Vi håber at kunne præsentere 5 nye skinnesykler denne dag! Dertil kommer, at 2 af vore medlemmer, Lars Stig Madsen og Jacob Bechsgaard, har købt en mindre skinnobil, som de håber at kunne præsentere i drift på jernbanen denne dag!

Indvielse af VSVJ er fastsat til lørdag d. 18. juni kl. 14.00 på Herborg station. KFUK's tambourkorps har lovet at spille før snoren klippes over!

Skinnecyklen

Nyhedsbrev fra VSVJ Videbæk - Skjern Veteran Jernbane

Kære Medlem!

Med dette nummer af "Skinnecyklen" vil VSVJ's bestyrelse ønske dig et godt nytår, som gerne skulle byde på en offentlig indvielse af Videbæk - Skjern Veteran Jernbane. Siden sidste nummer er vi kommet endnu et par skridt videre: Fra Skak-fonden har vi modtaget kr. 25.000 til bygning af et skur til de nye udlejningsskinne-cykler i Herborg. Vi håber, at byggeriet kan begynde i nær fremtid i samarbejde med Videbæk Jobcenter. En aftale med Videbæk Turistervice (C/O Antons Camping) er også på plads. Videbæk Turist-service har påtaget sig at styre alt vedr. reservering og nøgleudlevering samt billetsalg. Prisen for max. 4 timers udlejning vil andrage kr. 50,- pr. skinnecykel, som kan transportere 2 voksne og 1 barn eller 1 voksen og 2 børn.

Udover "Danmark Protein" og "Antons Camping" har "Din Tøjmand" og "Birgit", begge Videbæk, nu tegnet sig som sponsorer for skinnecyklerne.

Stellene til 4 nye skinne-cykler er inkl. passagerbænke m.v. for øjeblikket til pulverlakering hos J.A.S. Maskinfabrik i Ribe. Alle dele er nu parat, så vi kan påbegynde samling, når stellerne kommer fra malerværkstedet. Sam-

lingen foregår på værkstedet i Herborg tirsdag aften, og vore medlemmer er meget velkomne til at give en hånd med.

Som en anden nyhed kan nævnes, at den ene af vore skinnebiler nu er opstaldet på et værksted i Tip-hede gl. skole. Egentlig restaurering vil vi dog ikke påbegynde, før vi er færdig med vort skinne-cykelprojekt.

Hvad selve banen angår, vil baneafdelingen nu køre ud hver anden lørdag. Der skal opsættes skilte m.v. og foretages forskellige reparationsarbejder. Også her er vore medlemmer velkomne til at medvirke. Med velvillig hjælp fra vognmand Leo Thomsen, Egeris, er der kørt et parti fliser til Herborg stationsareal. Disse skal bruges til Møllevejs-overskæringens reetablering, når den til kommer.

Som omtalt under "kom-mende arrangementer" håber vi at kunne byde på en prøvekørsel af 5 nye skinne-cykler for hele familien d. **16. april**. Selve indvielsen skal - om alt går efter planen - foregå d. **18. juni 1994**. Foreløbig har KFUK's tambourkorps lovet at spille ved indvielsen.

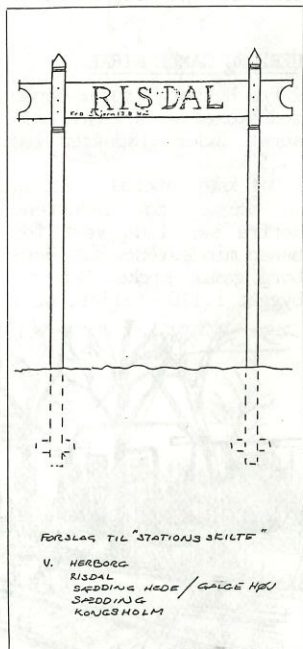
Det er ikke muligt at nævne alle, som på forskellig vis har bidraget til Videbæk-banens "genopstandelse". En særlig tak skal dog lyde til Ringkøbing Amt og Skjern og Videbæk kommuner, som har sørget for ejerforholdets endelige afklaring. Og til Lene Knudsen, Herborg, som

har illustreret denne udgave af "Skinnecyklen".

Vi håber, at den gamle jernbane må byde på gode oplevelser, såvel for lokale som for turister.

I dette nummer er indlagt et girokort til fornyelse af medlemskortet. Vi håber, du fortsat har lyst til at støtte VSVJ's arbejde med at skabe en ny turistattraktion i Videbæk kommune. Kontingentet er som hidtil kr. 150,- for et år (halv pris for medlemmer til og med 18 år). Der vil opnås en medlemsrabat på 50% ved leje af de nye skinne-cykler. Gamle skinne-cykler vil fremover kun være disponible i forbindelse med arbejdskørsel på banen, idet al udlejning fra og med den 18. juni vil ske via Videbæk Turistervice.

9. januar 1994,
på bestyrelsens vegne:
Egon Weber Paulsen
Sekretær.

Turbeskrivelse Herborg/Sædding

HERBORG STATION

Skinnecykelturen udgår fra Herborg station, 15 km fra Skjern. Her er udstillet et diesel-elektrisk rangerlokomotiv. Maskinen bærer i sig resterne af et af Danmarks ældste diesel-elektriske lokomotiver, idet det er opbygget på motorboggien fra et af København - Slangerup-banens lokomotiver fra 1930-erne, bygget af B & W/Thrige. Lokomotivet har før og efter ombygning gjort tjeneste på Det danske Stålvalseværk i Frederiksværk, hvorfra det bærer nummeret 216. Maskinen vejer 23 tons og er af Videbæk Turistforening lejet af Himmerlands Jernbaneklub.

En rangermaskine af lignende størrelse (Ardelt) bestred i mange år godstrafikken på Videbækbanen.

HERBORG GAMLE KIRKE

Fra Herborg drejer banen mod syd efter at have passeret under viadukten ved 14,5 km.

Det kan anbefales at gå en tur op på viadukten. Herfra ses lidt vest for banen mindestenen for Herborg gamle kirke. Den var bygget i 1100-tallet, og i

middelalderstiftet "Ribe Oldemor" (1325) omtales den under navnet "Hærburgh" kirke. Senere er der ud for navnet tilføjet "desolata" (øde). En medvirkende årsag til, at kirken kom til at ligge øde, var sandsynligvis den forfærdelige pest "den sorte død", som hærgede landet i 1349. Det i forvejen fattige Herborg sogn er antagelig på dette tidspunkt blevet mennesketomt, markerne er groet til med lyng, og kirken er i århundredernes løb blevet til en ruin. Ruinen

fandtes indtil 1856, da alle anvendelige kampesten (ca. 400 vognlæs) blev kørt bort og brugt til Ringkøbing-Silkeborg landevej. Nær den gamle kirkeomt blev der i 1848 rejst en mindesten, omgivet af granitkvadre fra den gamle kirke, fundet rundt omkring på gårdene i sognet. Selve kirkeomtens er beliggende på en svag forhøjning i terrænet på marken mellem mindestenen og jernbanen og adskiller sig fra det omgivende terræn ved at være oversået med granitskærver.

En ny kirke blev opført i 1899 i Herborg efter hendes opdyrkning. Herborg nuværende kirke er beliggende op ad jernbanen ved 16-km stenen og ses tydeligt fra viadukten.

RISDAL TRINBRÆT

Fra viadukten stiger banen 6.67 o/oo op mod det tidligere Risdal trinbræt beliggende ved 13 km-stenen. Bag denne sten anes konturerne af det spor,

som tidligere gik ud til brunkulslejet i Risdal, øst for Videbæk-banen. Brunkulslejet er i dag beplantet og fremtræder som et attraktivt, rekreativt område med skov, søer og muligheder for vandreture.

Mens Videbæk-banen var under bygning ved 1. verdenskrigs slutning, blev der voksende brændselsmangel herhjemme. Der var i 1904 fundet brunkul ved Risdal, og en brydning blev påbegyndt i 1917, idet kullene da blev transporteret med hestevogn til Borris, som dengang var nærmeste jernbanestation. Videbæk-banens bygning betød øget interesse for Risdal-kullene, idet transportmulighederne nu forbedredes. Entreprenørerne, som havde begyndt brydningen i 1917, solgte i juni 1920 5 tdr. land til 2 entreprenørfirmaer, som skulle levere brunkul til Københavns kommune. Der blev nu antaget godt 200 arbejdere, heraf ca. 70 polakker.

Et jernbanespor blev anlagt fra lejet og op til Risdal-trinbrættet ved den under bygning værende Skjern-Videbækbane. Den 15. november 1920 blev banen sat i drift, og samtidig begyndte kulleverancerne. Normalsporede jernbanevogne blev via sidesporet kørt helt ned i kulgraven i Risdal, og på små flyttelige ramper

trillede arbejdere brunkullene med trillebøre direkte op i banevognene. Der var 3 mand til læsning af én banevogn, som læsede mellem 6 og 16 tons. Fra midten af november 1920 og til 1. marts 1921 blev der dagligt læsset ca. 40 banevogne. Der var ved sporudvidelsen i Risdal ansat en portør.

Da brændselssituationen bedredes, blev behovet for brunkul mindre, og produktionen i Risdal standsede i slutningen af 1921. Der var da i denne periode blevet opgravet ca. 45.000 - 50.000 tons brunkul.

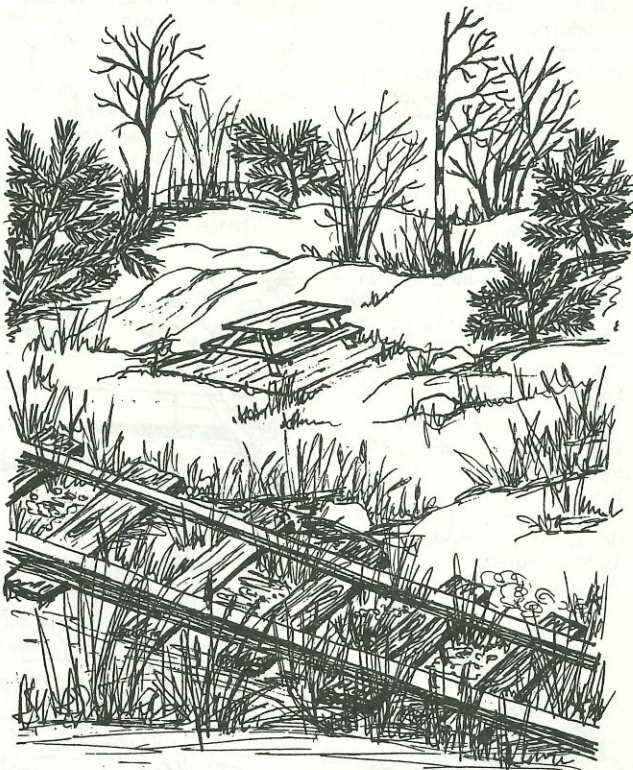
Brunkuls-eventyret i Risdal/Fiskbæk var dog ikke slut, idet der senere blev påbegyndt en produktion af briketter, fremstillet af brunkul, opgravet bl.a. under det tidli-

gere Risdalspor, som blev nedlagt i 1921. Internt anvendtes på fabrikken tipvognstog, mens borttransporten af briketter for hovedpartens vedkommende skete pr. lastvogn eller fra Herborg station.

Brunkulsopgravningen og briketproduktionen i Fiskbæk varede til 1965. Brunkullene i Risdal og Fiskbæk bestod hovedsagelig af cedertræ fra miocænperioden af tertiærtiden og var anslået til at være 40 mill. år gamle.

RASTEPLADS

Ved Risdal krydser banen Fiskbækvej og fører ud på Sædding Hede, hvor Projektskolen, Skjern, har anlagt en rasteplads (12 km. fra Skjern).

SÆDDING KIRKE

Ved 10,7 km. passeres et tidligere banearbejderhus ved Damsgårdsvej, og mellem 10 km-søjlen og Astrupvej ses vest for banen Sædding kirke.

Sædding kirke er, lige som Herborg gamle kirke var det, en romansk kirke fra 1100-tallet bygget i tilhuggede granitkvadre. Kirken har fået lov at bestå og endda i så godt som sin originale skikkelse. D.v.s. der aldrig er bygget et tårn, som det er tilfældet med de fleste vestjyske middelalderkirker. Man siger, at kirken er kullet (skallet; nøgen).

SØREN KIERKEGAARD

Området, som banen løber igennem ved Sædding Hede og Sædding kirke, er interessant derved, at det har tilknytning til den verdensberømte eksistensfilosof Søren Kierkegaard (1813-1855). Søren Kierke-

gaards far, Michael Peder- sen Kierkegaard, blev født i Sædding i 1756. Mens han endnu var lille dreng, blev han sat til at vogte får på Sædding Hede. En dag, da han var så forpint af den kulde, sult og nød han dojede, gik den lille dreng op på en høj og forbandede Gud, som havde fordømt ham til denne elendighed. Den anger, han senere følte, var så stærk, at den blev hængende ved ham, også efter at han senere var blevet en holden hosekrammer i København, og den kastede sine grå skygger over Søren Kierkegaards opvækst, liv og tanker.

Søren Kierkegaard besøgte i 1840 sin fars hjemegn, og Sædding kirke er smykket med en mindeplade, ligesom kirkeskibet i loftet bærer navnet på hans forlovede, Regine. Tæt ved kirken findes en mindesten over det sted, hvor faderens hjem var beliggende.

Søren Kierkegaards berømmelse har medført, at flere pilgrimsrejsende fra hele verden er søgt til Sædding, -også med tog.

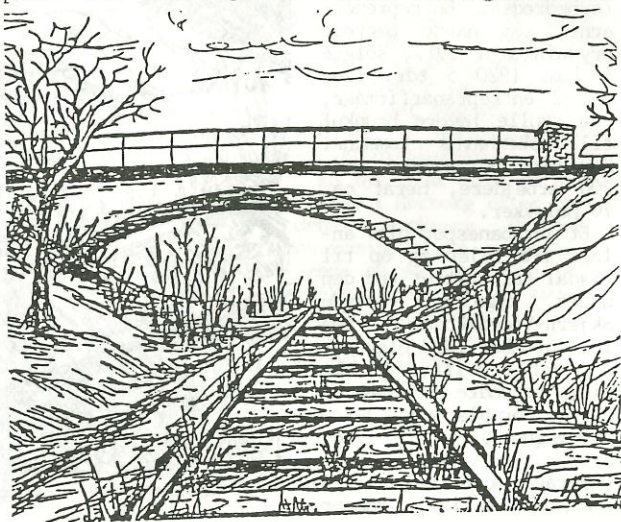
Således beretter en præst ved den engelske

kirke, St. Albans i København, dr. teol. T. H. Croxall, hvordan han i 1947 kom til Sædding efter at have studeret Kierkegaard i flere år:

"Vi startede ved middagstid, men da turen ikke gik direkte, og vi måtte skifte tog, naarde vi ikke Sædding før omkring kl. 15½. Som vi nu fattede afsked i det lille tog, der blev trukket af et lokomotiv, som Adam sandsynligvis har lavet, og med en fart, som ville have været passende i Adams magelige tid, bankede mit hjerte, og mine forhaabninger steg og steg."

Søren Kierkegaard havde

RÆKKER MØLLEGAARD

Ud over Sædding kirke anbefales det at besøge Rækker Møllegaard, som er fra begyndelsen af 1800-tallet. Gården, som er beliggende ved Møledammen vest for stationen, er købt af en kreds af lokale borgere, som ønsker at bevare den som kulturelt samlingssted for lokale og besøgende.

BANENS SYDLIGE DEL

Skinncykulturen slutter indtil videre ved Sædding station, men senere er det planen at åbne også banens sydlige del for skinncyklister.

selv, da han var færdig med sit universitetsstudium, besøgt stedet i 1840 for at se sin faders fødested og for at bo hos sin faders eneste efterlevende søster. Da Kierkegaard nærmede sig stedet (selvfølgelig ikke i tog, men i en enlig diligence) nedskrev han sine følelser. Han skriver:

"Jeg sidder her ganske ene ... og tæller Timerne, til jeg skal se Sædding. Jeg kan aldrig erindre nogen Forandring med min Fader, og nu skal jeg se de Steder, hvor han som fattig Dreng vogtede Faar, de Steder, jeg på Grund af hans Beskrivelse har haft Hjemvee efter." (Cit. e. "Ribe Stiftsbog" 1952, s. 47 ff.)

SÆDDING STATION

Syd for Astrupvej ligger Sædding station (9,5 km fra Skjern). Den var krydsningsstation og havde tidligere tre parallelle spor i modsætning til Herborg og Kongsholm stationer, der kun havde et vige spor. På Sædding Station er udstillet en baneformandsdræ sine, bygget i Sverige af "Hults Bruk" omkring århundredeskiftet. Dræsinen er restaureret af VSVJ.

Sædding station huser i dag "Birkelund Plantesalg".

